

Arkivverket

Arkivverket avdekker alvorlige avvik

Foreslåtte tiltak for forvaltningen

Årsrapport for tilsyn 2024

Arkivverket avdekker alvorlige avvik – foreslåtte tiltak for forvaltningen

Arkivverket har gjennom sin tilsynsvirksomhet avdekket gjennomgående utfordringer for dokumentasjonsforvaltning og arkiv i forvaltningen. Hovedfunnene er at kommuner og statlige virksomheter ikke har tilstrekkelig kontroll på journalføring, langtidsbevaring av elektroniske systemer eller sikring av papirarkiver.

Våre hovedfunn

- Det er store etterslep på journalføring i kommuner og statlige virksomheter. Det fører til at dokumentasjonen ikke blir registrert og offentlig tilgjengelig. Åpenhet og tillitt til forvaltningen står på spill.
- Kommuner og statlige virksomheter har ikke tilfredsstillende oversikt over dokumentasjonen de behandler i sine digitale systemer. Arkivenes verdi svekkes, eller de går tapt.
- Kommuner og statlige virksomheter har store etterslep på sikring av digitale arkiver fra avsluttede systemer. Arkiver har blitt slettet i stedet for å bli overført til en bevaringsinstitusjon.
- Mangel på nødvendig kontroll og oversikt over eldre papirarkiver fører til at kommuner og statlige virksomheter mister evnen til å finne fram i arkivene. Innbyggere får ikke innsyn i viktig rettighetsdokumentasjon om seg selv.
- Kommuner og statlige virksomheter oppbevarer ikke sine papirarkiver på en tilfredsstillende måte. Papirarkiver er sårbare for fysiske skader, og uegnede arkivlokaler har ført til at arkiver har blitt skadet eller gått tapt.
- Uklar ansvarsfordeling, sammen med manglende internkontroll og bevissthet hos ledelsen, gir svak og lite helhetlig styring av dokumentasjonsforvaltningen i kommuner og statlige virksomheter. Ressurser blir dårlig utnyttet, og utfordringer på kort og lang sikt blir ikke identifisert.

Våre anbefalinger

Arkiv i totalberedskapen og etatsstyringsdialogen

Målgruppe: Departementene.

Tiltak: Norge og verden står overfor et nytt trusselbilde. Dokumentasjon vil i økende grad spille en rolle i beredskapen. Kommuner og statlige virksomheter forvalter store mengder sensitive data om enkeltpersoner og infrastruktur. Arkiver kan gå tapt gjennom digitale eller fysiske angrep, eller de kan komme i hendene på fiendtlige stater i en krigssituasjon.

Departementene bør følge opp underliggende etaters dokumentasjonsforvaltning og internkontroll i sin virksomhetsstyring. Arkiv som en del av totalberedskap bør løftes i styringsdialogen.

Arkivverket anbefaler at KUD tar initiativ til felles føringer for styringsdialogen for departementene, slik at dokumentasjonsforvaltning og informasjonssikkerhet ses i sammenheng.

Arkiv må bli en del av det totale beredskapsbildet.

Resultat: Samordning, helhetlig styring og internkontroll innenfor dokumentasjonsforvaltning vil løfte totalberedskapen. Styrking av veiledningen vil redusere risiko og bidra til sikring av sensitiv dokumentasjon.

Bevaringsvurdering av digital dokumentasjon

Målgruppe: Kommuner og statlige virksomheter.

Tiltak: Kommuner og statlige virksomheter må ta stilling til hvilke deler av sin digitale dokumentasjon de skal sikre og forvalte som arkiv. Ledelsen må ta ansvar for at dokumentasjon i digitale systemer blir bevaringsvurdert. Statlige virksomheter må fastsette hvilke arkiver som må tas vare på for ettertiden og inngå avtaler med Arkivverket om avlevering.

Resultat: Kommuner og statlige virksomheter får oversikt over sin dokumentasjon og hvor lenge den skal forvaltes som arkiv. Når oppbevaringstiden er fastsatt, kan arkiver som ikke lenger har verdi kasseres. Dette bidrar til å styrke personvernet og reduserer lagringskostnader.

Langtidsbevaring av digitale arkiver i kommunene

Målgruppe: Arkivverket, Kultur- og likestillingsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Digitaliserings direktoratet og KS.

Tiltak: I dagens kommunestruktur og økonomiske situasjon kan man ikke forvente at den enkelte kommune alene finner gode løsninger for langtidsbevaring av digitale arkiver. Relevante aktører bør i samarbeid med Arkivverket utarbeide en nasjonal risikoanalyse for bevaring av digitalt skapte arkiver i kommunene.

Resultat: Dagens risikobilde ved manglende langtidsbevaring blir synliggjort. Risikoanalysen vil kunne påvirke kommuneproposisjonen for 2027 og synliggjøre behovet for midler til digital langtidsbevaring i kommunene.

Digital bevaring av analoge arkiver

Målgruppe: Kultur- og likestillingsdepartementet og kommunene.

Tiltak: For å sikre papirarkiver mot skader forårsaket av uegnede arkivlokaler eller ødeleggelser i krig, bør kommunene mediekonvertere for digital bevaring. Det bør vurderes å etablere en ordning for finansiering av mediekonvertering. Ordningen må ses som et ledd i totalberedskapen.

Resultat: Mediekonvertering er en kostnadseffektiv og framtidsrettet strategi for å bevare papirarkiver. Mediekonverterte arkiver vil sikre forvaltningens behov for effektiv digital tilgang når det trengs, også i en krisesituasjon.

Automatisering av arkivprosessene

Målgruppe: Kommuner og statlige virksomheter, bevaringsinstitusjoner og systemleverandører.

Tiltak: Forvaltningen må se på mulighetene for automatisering av arkivprosessene, blant annet journalføring, ved bruk av ny teknologi som KI.

Resultat: Reduksjon av tidkrevende manuelle arbeidsprosesser frigjør ressurser til andre viktige oppgaver og forkorter saksbehandlingstiden. Automatisering vil bidra til å øke dokumentasjonsfangsten.

Arkivverkets tilsynsvirksomhet

- Arkivverket gjennomførte 56 stedlige tilsyn i 2024.
- 34 tilsyn var rettet mot kommuner og fylkeskommuner, og 22 var rettet mot statlige organer.
- Arkivverket ga til sammen 321 pålegg om å rette avvik avdekket ved disse tilsynene.
- I snitt fikk kommunene noe flere pålegg enn de statlige organene.
- Arkivverket gjennomførte i tillegg 15 dokumentbaserte tilsyn.
- **Lenke** til selve rapporten om tilsyn 2024.
- **Lenke** til Arkivverkets hjemmeside med tilsynsrapporter fra offentlig sektor.

Utvalgte eksempler på arkivtap avdekket ved tilsyn i 2024

- En kommune har tapt arkivverdig dokumentasjon fra et skolesystem. Systemet ble avvirket, og arbeidet med å ta uttrekk startet for sent. Karakterprotokoller, vitnemålsprotokoller, vurderingsnotater og møtereferat er tapt. Kommunens egen konklusjon er at: «*Ansvarsfordeling, rutiner og kommunikasjon internt har ikke vært tydelig nok*».
- Under tilsyn med en kommune kom det frem at fagsystem fra sosialtjenester, skole og barnehage er avsluttet uten at det er tatt uttrekk. Logger og metadata er ikke bevart. Arkivverket vurderer det til å være en konsekvens av manglende forankring av arkivansvar.
- En kommune har tapt dokumentasjon fra flere fagsystem, blant annet fra sosialtjenesten og skolen.
- På en skole har papirarkiv gått tapt som følge av vannskade. Kommunen har ikke oversikt over hvilke arkiver som befant seg i lokalet hvor lekkasjen inntraff.
- En kommune har hatt flere tilfeller av uhjemlet kassasjon. Ved ulike anledninger har det blitt kastet og makulert rettighetsdokumentasjon fra enkelte av skolene. Kommunen har ikke kartlagt omfanget av disse arkivtapene. Det er heller ikke satt inn tiltak i etterkant av hendelsene for å sikre at det ikke skal skje igjen.
- Et tilsyn avdekket at en kommune hadde utført uhjemlet kassasjon av søknader om grunnskole opplæring for voksne.